

KOBİ'LERİN KREDİ YOLUYLA FİNANSMANINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE TOKAT İLİNDE BİR UYGULAMA

Nevin YÖRÜK*

Özet

KOBİ'ler kuruluş aşamasında yetersiz özsermaye ile kurulmaları nedeniyle risk payı yüksek ticari kredilerle finansman gereksinmelerini karşılamaktadır. Yeterli sermaye birikimi olmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman konusunda en önemli sorunlarından birisi kredi ile finansmanda karşılaştıkları sorunlardır. Bu araştırmanın amacı; küçük ve orta ölçekli işletmelerin; kredi yoluyla kaynak finansmanında karşılaştıkları sorunları ve nedenlerini tespit ederek çözüm önerileri getirmektir. Bu amaçla 64 KOBİ'ye anket yöntemi kullanılarak kredi yoluyla finansmanda karşılaştıkları sorunlar ve bunların nedenleri analiz edilmeye çalışılmış ve çıkan sonuçlar doğrultusunda çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, kredi ile finansmanda sorunlar, kredi sorunları.

Abstract

Small and Medium Sized Enterprises (SMSE's) afford the financial needs with the commercial credits having high risk, by reason of with inadequate equity at the founding step. One of the most important problem of the SMSE's are that have inadequate capital hoard to have the finance by using credit.

The object of this research is to determine the problems and reasons of SMSE's using for financing source and to submit the suggestions. With this target, financial problems with the credit and their reasons, by using questionnaire method for the 64 SMSE's, have been tried to analyze and submitted suggestions according to the results.

Key Words : Small and medium sized enterprises (SMSE's), the loan financing problems, credit problems.

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Giriş

Türkiye'deki yapılan çalışmaların büyük çoğunda, küçük ve orta boy ölçekli işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunlar işletmelerin kuruluş aşamasında özsermaye yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, yetersiz ve maliyeti yüksek krediler, enflasyon, döviz kuru ve diğer etmenlerle devam ederek KOBİ'leri olumsuz yönde etkilemekte, işletmenin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir.

KOBİ'lerin finansman sorunlarının temeline bakıldığında ise kredi yolu ile finansmandaki sorunlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı; ülke ekonomisinin başarılı olması ve çağdaş gelişme düzeyine ulaşması için gerekli dinamizme sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin yabancı kaynak finansmanında karşılaştıkları sorunları ve nedenlerini tespit etmek ve çözüm önerileri getirmektir.

1. Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomideki Yeri Ve Önemi

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin, ülke ekonomileri için vazgeçilmez bir unsur olduğu, ekonomik canlanma, yapısal değişim ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli rolleri bilinmektedir. Ülkelerin kalkınma seviyesi ve sektörler arasındaki farklılıklar nedeniyle KOBİ tanımlamaları, ülkeden ülkeye, sektörlerden sektöre hatta bölgeden bölgeye bile değişmektedir. Avrupa Komisyonu'nun KOBİ tanımlamasında, 250'den az işçi çalıştıran işletmelerin KOBİ olduğu kabul ediliyor. Orta ölçekli bir işletme, 50 ile 250 arasında işçi çalıştıran ve yıllık cirosu 40 milyon ECU'nün altında olan veya yıllık bilançosu 27 milyon ECU'yü aşmayan bir işletme olarak tanımlanıyor. Küçük işletmeye ilişkin ölçütler ise şöyle: 50'den az işçi, 7 milyon ECU'yü aşmayan yıllık ciro veya 5 milyon ECU'nün altında bir yıllık bilanço değeri. 10'dan az işçi çalıştıran işletmeler 'çok küçük' kategorisine giriyor. Küçük veya orta işletmelerin bir başka ölçütü ise sahip oldukları bağımsızlığın ölçüsü. Büyük ölçekli bir işletmenin veya ortaklaşa hareket eden birkaç büyük işletmenin bir KOBİ'de sahip olduğu hissenin %25'in altında olması gerekiyor (EURO-Info, 88/EN).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. KOBİ'lerin ekonomik ve

toplumsal kalkınmadaki önemli rolleri; ekonomiye dinamizm kazandırma, istihdam sağlama ve yeni iş imkanı yaratma, esneklik ve yenilikleri teşvik etme, bölgesel kalkınmayı hızlandırma, olarak sıralanabilir. Türkiye’de, toplam işletmeler içindeki küçük ve orta ölçekli işletmeler %99.2, toplam istihdam içindeki payı %61.1, toplam yatırımlar içinde %26.5 ve toplam katma değer içinde %27.3 paya sahiptirler (KOSGEB; 1997:3).

2. KOBİ’lerin Sorunları

Günümüzde başta finansal sorunlar olmak üzere yaşadıkları diğer sorunlar, küçük ve orta ölçekli işletmelerin daha az verimli olmalarına yol açmaktadır. Bu sorunlar incelendiğinde, bu kesimin öncelikle sosyal, ekonomik ve siyasi koşullar ile rekabet, teknolojik değişim, bölgesel farklılıklar gibi faktörlere bağlı olarak kendi kontrolleri dışında oluşan şartlardan fazlasıyla etkilendiklerini görmek mümkündür (DİE, 1997:23). Sorunların bir kısmı ise işletmelerin kendi özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar (Balak, 1998:29); yönetim sorunları, üretim ve hammadde sorunları, personel ve eğitim sorunları, teknoloji sorunları, pazarlama sorunları, finansman sorunlarıdır.

2.1. KOBİ’lerin Finansman Sorunları

Türkiye’nin ekonomik ve sosyal yapısından, işletmelerin geleneksel yapılanmalarından kaynaklanan finansman sorunları; özsermaye yetersizliği, işletme sermayesi yetersizliği, kredi temin edilmesinde karşılaşılan güçlükler, sermaye piyasasından fon elde etmede karşılaşılan güçlükler, finansal yönetimde yetersizlik olarak sıralamak mümkündür.

KOBİ’lerin en önemli sorunlarından olan finansman sorunları, işletmelerin yatırım döneminde başlamakta ve işletme döneminde de devam etmektedir. KOBİ sorunlarından en önemlilerinden olan finansman sorununun diğer nedenleri ise, Türkiye’deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması, ekonomik istikrarsızlık, devlet teşvik politikası ve siyasi istikrarsızlık gibi nedenlerdir. İşletmelerin; tedarik, üretim, pazarlama, finansman gibi temel fonksiyonları birbiriyle etkileşim içinde bulduklarından sorunlarda birbirini etkilemekte ve etkilenmektedir. Her sorunun temeline inildiğinde, her sorunun sonucunda finansman sorunu ortaya çıkmaktadır.

2.2. KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar

KOBİ'ler genellikle kuruluş aşamasında yetersiz özsermaye ile kurulmaları nedeniyle risk payı yüksek ticari kredilerle finansman gereksinmelerini karşılamaktadır. Yeterli sermaye birikimi olmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman konusunda en önemli sorunlarından birisi kredi ile finansmanda karşılaştıkları sorunlardır. Kredi temini ile ilgili sorunlar;

- Kredi miktarı ile ilgili sorunlar,
- Kredi maliyeti ile ilgili sorunlar,
- Kredi vadesi ile ilgili sorunlar,
- Kredi sağlamada teminat sorunları,
- Kredinin ödemesiz süresine ilişkin sorunlar,

olarak sıralanabilir.

KOBİ'ler yüksek faiz, ağır teminat koşulları, vade süresi ve kredi miktarının yetersizliği nedeniyle finans kurumlarından yeterli kredi sağlayamamaktadırlar.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, kredi yoluyla finansmanında en çok teminat gösterememe sorunuyla karşılaşmakta ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için başvurdukları kredi kuruluşunun, kredinin verilebilmesi için istediği ipoteği veya kefaleti karşılayamamaktadır (Canbaş, 1998:12). Bankaların sıfır riskle çalışma politikaları nedeniyle, bazen kredinin birkaç katı teminat talep edilmektedir. Büyük işletmeler aldıkları kredilere karşılık işletme varlıklarını teminat olarak gösterirken, küçük işletmeler ise genelde kişisel mal varlıklarını teminat olarak gösterilmektedir. İflas halinde ise küçük işletme sahibi tüm varlıklarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum küçük işletmeleri, kredi yolu ile finansmanda çekimser davranmasına neden olmaktadır (Müftüoğlu, 1997:59). Bu durum ise kredi kurumlarına karşı güvensizlik oluşturmakta, banka kredilerinden yeterince yararlanamayan KOBİ'ler tefecilerden borçlanmaya itilmektedir. Yeterli özsermaye ile çalışmayan KOBİ'ler borçlanmaktan korkmakta ve işletme faaliyetlerinin gelişmesi engellenmektedir.

İstenen ağır teminat ve kefalet koşulları sağlansa bile sağlanan kaynakların finansman maliyeti yüksek olmaktadır. Çünkü kredi talep

miktarı küçük ve riskleri fazla olduğu için bankalar açısından kredi işlem maliyeti de yüksek kabul edilmekte ve verilen kredinin faizi de yüksek olmaktadır. Ayrıca bankalar ellerindeki fonların büyük kısmını hazine bonusu, tahvil gibi yatırım araçlarına gitmekte, geri kalan kısmı ise büyük iş yapan holding ve şirketlere yönelmektedir (Sarıaslan, 1996:66).

Kredi temin edilmesinde karşılaşılan bir diğer güçlük ise KOBİ sahiplerinin finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, kredi almak için gerekli fizibilite etüdü, finansal plan, maliyet gibi işlemler yapamamaları ve bunları yapabilecek uzmanları kısıtlı bütçeleri nedeniyle istihdam edememeleridir.

3. KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanda Karşılaştıkları Sorunların Tespitine Yönelik Tokat İlinde Anket Uygulaması

3.1. Araştırmanın Amacı

KOBİ'lerin sorunları arasında finansal sorunlar ilk sırayı almakta ve finansman sorunlarının temelini bakıldığında ise kredi yoluyla finansmandaki sorunlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir. Bu araştırmanın amacı; küçük ve orta ölçekli işletmelerin; kredi yoluyla kaynak finansmanında karşılaştıkları sorunları ve nedenlerini tespit ederek çözüm önerileri getirmektir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Ülkemizde KOBİ'lerin finansal yapıları ve kaynak sorunları gerek sektörel, gerek bölgesel ve gerekse ölçek boyutlarına göre önemli farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle araştırma amacına ulaşabilmek için sınırlamalar getirilmiştir. Bunlar; araştırmanın uygulama alanı Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Tokat ilindeki küçük ve orta boy ölçekli işletmelerdir. Anket kapsamına anonim ve limited şirketler alınmıştır. Sektör ayrımı yapılmamıştır. Araştırma'da 1-49 işçi çalıştıran işletmeler küçük, 50-250 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak kabul edilerek, bu işletmelere anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmada yüz yüze anket yöntemi kullanılarak, Tokat ilinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Ankette kapalı ve açık uçlu sorularla bilgi toplama yoluna gidilmiştir. İşletmeler tarafından bazı soruların önem derecesine göre sıralanmaları istenmiş ve sonuçlar önem derecelerine göre veya ağırlıklı ortalamalarına değerlendirilmiştir (1:Çok önemli, 2:Önemli, 3:Az önemli, 4:Önemsiz).

3.3. Araştırma Sonuçları ve Değerlendirme

Tokat Sanayi ve Ticaret Odası kayıtlarına göre il merkezinde toplam 143 adet A.Ş., 420 adet ise limited şirket bulunmaktadır. Ancak toplam 563 şirketin yaklaşık %30'ü faaliyette değildir. Bunlardan 64 şirket ile anket çalışması yapılabilmektedir. Araştırma sonuçları SPSS istatistik programından yararlanılarak değerlendirilmiştir.

3.3.1. İşletmelerin Yapısal Özelliklerini Tespite İlişkin Sorular

3.3.1.1. İşletmenin Hukuki ve Sektörel Konumu

Ankete katılan işletmelerin %46.9'u anonim şirket, %53.1'i ise limited şirkettir (30 A.Ş., 34 Ltd. şirket). Anket yapılan işletmelerin sektörel dağılımı ise; %59.4'ü üretim sektöründe, %9.4'ü hizmet sektöründe, %31,3'u ise ticaret sektöründe yer almaktadır (Üretim:38, Hizmet:6, Ticaret:20).

3.3.1.2. İşletmelerin Personel Sayısı

İşletmelerin personel sayılarına bakıldığında; anket yapılan işletmelerin %75'nin küçük işletme oldukları ve personel sayısının 1-49 arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 1: İşletmelerin Personel Sayısı

Personel sayısı	Frekans	Dağılım (%)
1-9	22	34,4
10-49	26	40,6
50-99	10	15,6
100- 199	4	6,3
200-250	2	3,1
TOPLAM	64	100

3.3.1.3. Finansman Bölümü-Finansal Planlama

- 64 KOBİ'nin sadece 25'inde (%39'ünde) finansman bölümü örgütlenmiştir.

- KOBİ'lerin %62'sinde finansal planlama yapılmakta olup (40 KOBİ), yapılan bu planların %35'i kısa süreli, %10'u uzun süreli, %55'i ise hem uzun süreli hem de kısa sürelidir.

Tablo 2: Finansal Planlamayı Geçersiz Kılan Faktörler

Finansal planları geçersiz kılan faktörler	1. F	2. F	3. F	4. F	Ağ. Top	Ağ.ort %	Sıralama (Ağ.ort.)
Yüksek faiz	18	12	14	0	136	27,87	2
Yüksek enflasyon	14	22	6	2	136	27,87	2
Politik istikrarsızlık	26	4	6	12	140	28,69	1
Döv.kuru,enf.faiz belirsiz	4	6	10	16	70	14,34	3
Diğer, belirtiniz	0	2	0	0	6	1,23	4
Cevap vermeyen	4	20	28	34			

- İşletmeler, finansal planlamayı geçersiz kılan faktörleri önem derecesine (1:Çok önemli, 2:Önemli, 3:Az önemli, 4:Önemsiz) göre sıralamışlardır. Birinci sırada politik istikrarsızlığını görmekteyiz. Bunu sırası ile yüksek enflasyon, yüksek faiz, döviz kuru, enflasyon ve faiz belirsizliği takip etmektedir (ağırlıklı ort. göre).

3.3.1.4. İşletmelerin Kuruluş Aşamasındaki Sermaye Kaynakları

Tablo 3: Kuruluş Sermayesinin Temini

Kuruluş Sermayesi Kaynağı	1. F	Dağ. (%)	2. F	Dağ. (%)	Ağ. Top.	Sıralama (Ağ.ort.)
Kendi öz kaynaklarından	60	93,8	2	11,00	122	1
Akraba/arkadaşlardan borç	2	3,1	0	0	4	3
Ticari kredi kullandım	0	0	4	22,00	4	3
Banka kredisi kullandım	2	3,1	12	67,00	16	2
Cevap vermeyen	0	0	46	0	-	-
TOPLAM	64	100	64	100	146	

Anket yapılan işletmelerin 1.tercih olarak % 93.8 ile işletmelerini açarken gerekli sermayeyi kendi kaynaklarından karşıladıklarını, %3.1'i akraba ve arkadaşlarından borç aldıklarını ve banka kredisi kullandıklarını belirtmişlerdir. 2.tercih olarak ise %67 ile banka kredisi, %22 ticari kredi ve %11 kendi özkaynaklarından kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Finansman Kaynağının Seçilmesinde Etkili Faktörler

Kaynak seçiminde etkili faktörler	1. F	2. F	3. F	4. F	Ağ. Top	Ağ. or %	Sıralama (Ağ.ort.)
Finansman kaynağının maliyeti	24	6	6	0	126	25,2	2
Kaynak ihtiyacının vade yapısı	2	14	14	2	80	16,0	4
Genel ekonomik durum	6	14	8	10	92	18,4	3
Bağlı bulunulan grubun veya holdingin finansman politikası	4	2	4	2	32	6,4	5
Bankanın tavsiyesi	0	2	2	4	14	2,8	6
Şirketin mevcut mali yapısı	24	10	8	6	148	29,6	1
Diğer, belirtiniz ..	0	2	0	2	8	1,6	7
Cevap vermeyen	4	14	22	38			

Anket sonuçlarına göre, işletmeler için finansman kaynağının seçiminde etkili olan faktörlere bakıldığında; 1. tercih olarak %40 ile şirketin mevcut finansal yapısı ve finansman kaynağının maliyeti, %10 ile genel ekonomik durum, %7 ile bağlı bulunulan grubun veya holdingin finansman politikası ve %3 ile kaynak ihtiyacının vade yapısı sıralanmaktadır. 2.tercih olarak; %28 ile genel ekonomik durum ve kaynak ihtiyacının vade yapısı, %20 ile şirketin mevcut mali yapısı, %12 ile finansman kaynağının maliyeti, %4 ile bağlı bulunulan grubun veya holdingin finansman politikası, bankanın tavsiyesi yer almaktadır. 3. tercih olarak %33 ile kaynak ihtiyacının vade yapısı, %19 ile şirketin mevcut mali yapısı ve genel ekonomik durum, %14 ile finansman kaynağının maliyeti, %9 ile bağlı bulunulan grubun veya holdingin finansman politikası ve %5 ile de bankanın tavsiyesi sıralanmaktadır.

3.3.2. KOBİ'lerin Kredi Kullanımı, Kaynakları ve Sorunlar

3.3.2.1. Kredi Kullanımı

İşletmelerin %59.5'i kaynak ihtiyacı nedeniyle kredi kullanmaktadır. Kredi kullanmayan işletmeler ise kullanmama nedenleri olarak; %61.5 özsermayemiz yeterlidir, %23.1 teminat şartları ağır, formaliteler fazladır, %15.4 ile kredi faizi yüksektir olarak ifade etmişlerdir.

3.3.2.2. Kredi Kaynakları

İşletmelerin kredi ihtiyaçlarında başvurdukları kaynaklar olarak ağırlıklı ortalamalara göre sıralandığında; 1.sırada diğer ticari bankalar, 2.sırada ise Halkbank, 3.sırada ortaklardan alınan avanslar, 4.sırada akraba ve yakın çevre olarak sıralanmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Kredi Kaynakları

Kredi Kaynakları	1. F	2. F	Ağ. Top	Dağ.%	Sıralama
Halkbank	18	2	38	32,8	2
Diğer Ticari Bankalar	26	2	54	46,6	1
Müşteri avansı	0	0	0	0,0	6
Akraba ve yakın çevre	2	2	6	5,2	4
Ortaklardan alınan avanslar	6	2	14	12,1	3
Yurtdışı finans kaynakları	0	0	0	,0	6
Yabancı kaynak kullanılmıyor	2	0	4	3,4	5
Diğer,	0	0	0	0,0	-
Cevap vermeyen	10	56			

3.3.2.3. Kredi Teminindeki Güçlükler

İşletmelerin bankalardan kredi alırken karşılaştıkları 1.sıradaki güçlükler; %59 formalitelerin ağır olması, %18 kredi taleplerinin bankalarca gerekli şekilde dikkate alınmaması ve kredi başvurusu ile kredi alınması arasında zaman kaybı olduğu görüşleri ile %11 teminat güçlüğü ile karşılaşmaktayız yer almaktadır.

2.sıradaki güçlükler olarak ise sıralamada kredi başvurusu ile kredi alınması arasında zaman kaybı olduğu ve formalitelerin ağır olması olarak belirtilmiştir.

Tablo 6: Kredi Alımındaki Güçlükler.

Kredi Alımındaki Güçlükler	1. F	2. F	Ağ. Top	Dağ (%)	Sıralama
Kredi taleplerimiz bankalarca gerekli şekilde dikkate alınmamaktadır	8	0	16	14,28	3
Kredi başvurusu ile kredi alınması arasında zaman kaybımız olmaktadır	8	2	18	16,07	2
Teminat güçlüğü ile karşılaşmaktayız	6	0	12	0,72	4
Formaliteter oldukça ağırdır	32	2	66	58,93	1
Cevap vermeyen	10	60			
Toplam	64	64		100	

3.3.2.4. Alınan Kredi Miktarlarının Yeterliliği

Bölge şartlarını dikkate alınarak, bankalardan alınan kredi miktarlarının %68,8 ile yeterli olmadığı ifade edilmiştir.

3.3.2.5. Kullanılan Krediler

Kredi kullanan 46 şirketin kullandığı kredi türü; yüzde 78,3'ü ticari kredi, %17,4'ü yatırım kredisi, yüzde 4,3'ü ise serbest piyasa kredisidir.

Şirketler rakamsal olarak kullandıkları kredi miktarını vermemişlerdir. Ancak kullandıkları kredilerin ihtiyaçlarının % kaçını karşıladıklarına verdikleri cevaplardan;KOBİ'lerin %13'ü ihtiyaçlarının tamamını karşılayabildikleri görülmektedir. İşletmelerin %24'ü kaynak ihtiyaçlarının %40'mı, %13'ü ihtiyaçlarının %35'ini, KOBİ'lerin %26'sı ihtiyaçlarının %20'sini, %24'ü ise yüzde 10'unu karşılayabilmektedir. Ortalama olarak KOBİ'lerin almış aldıkları krediler, ihtiyaçlarının %34.78'ini karşıladığı görülmektedir (1600/46=34.78)

Tablo 7: Kullanılan Kredi Miktarının İhtiyaçlarını Karşılama Oranı

1= Oran	2= Frekans	3= Dağılım (%)	4= (1x2)
% 10	11	0.24	110
%20	12	0.26	240
%35	6	0.13	210
%40	11	0.24	440
%100	6	0.13	600
Toplam	46	100	1600

3.3.2.6.Kredi Sistemi Hakkındaki Görüşler- Tutumlar

a) Mevcut Kredi Sistemi Hakkındaki Görüşler: İşletmelere mevcut kredi sistemi hakkındaki görüşleri sorulmuş ve 1.sırada %79 ile faizleri yüksek, %12 ile normal ve %4 ile kredi miktarı düşük ve enflasyonla orantılı, 2.sırada ise %56 ile vadeyi kısa, %33 kredi miktarı düşük ve %11 ile faiz yüksek olarak ifade edilmiştir.

Tablo 8: Mevcut Kredi Sistemi Hakkındaki Görüşler

Kredi Alımındaki Güçlükler	1. F	2. F	Ağ.Top	Dağ. %	Sıralama
Faiz yüksek	38	2	78	68,4	1
Vade kısa	0	10	10	08,8	3
Kredi miktarı düşük	2	6	10	8,8	3
Kredi miktarı uygun	0	0	0	0	-
Normal	6	0	12	10,5	2
Enflasyonla orantılı	2	0	4	3,5	4
Cevap vermeyen	16	46	-	-	-
Toplam	64	64	114	100	

b) Kredi Maliyeti Yüksekliği Karşısında İşletmelerin Tutumu

Kredi maliyeti yüksekliği karşısında işletmelerin tutumu öncelikle sermaye artırımı olmuş, ek tedbirler olarak ise stok azaltımı, yatırımların kısılması, personel azaltımı ve kapasite düşürülmesi olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 9: Kredi Maliyeti Yüksekliği Karşısında İşletmelerin Tutumu

Kredi maliyetine karşı alınan önlemler	1. F	Dağ %	2. F	Dağ %	Ağ. Ort. %	Sıralama (Ağ.ort.)
Öz kaynaklar artırıldı	34	60,7	0	0	68	1
Yatırım projeleri kısıldı	10	17,9	0	0	20	3
Stok azaltıldı	6	10,7	10	55,6	22	2
Personel azaltıldı	2	3,57	6	33,3	10	4
Kapasiteyi düşürdük	4	7,14	2	11,1	10	4
Diğerleri	0	0	0	0	0	-
Cevap vermeyen	8	-	46	-		
Toplam	64	100	64	100		

3.3.2.7. Yurtdışı Borçlanma

Ankete katılan hiçbir şirket yurt dışından direkt sağlanan “banka kredisi veya tahvil ihracı” gibi bir borçlanmaya gitmemiştir. Yurtdışı borçlanmaya yönelmemelerinin nedeni olarak ise, “kolay dış kredi sağlamak için yeterli bağlantımız yok” ve “ihtiyacımız olmuyor” olarak gösterilmiştir.

3.3.2.8. Yabancı Kaynak Seçimindeki Kriterler

Maliyet, vade, borç alınacak miktar, başvuru işlemlerinin kısılalığı ve elde etme zamanının kısılalığı açısından tercih edilen yabancı kaynaklar arasında ilk sırayı banka kredisi almaktadır. Finansman bonusu ve tahvil ise daha az tercih edilmektedir.

Tablo 10: Yabancı Kaynak Seçimindeki Kriterler

Kriterler	Banka Kredisi	Tahvil	Finansman Bonusu	Cevap vermeyen
Maliyet	38	4	10	12
Vade	42	6	4	12
Borç alınacak miktar	40	4	6	14
Başvuru işlemler kolaylığı	40	2	8	14
Elde etme zamanının kısılalığı	42	2	6	14

3.3.2.9. Yatırımların Finansman Kaynakları

Tablo 11: Sabit Varlık Yatırımların Finansman Kaynakları

Sabit Varlık Yatırımların Finansman Kaynakları	1. F	2. F	3. F	4. F	Ağ. Top	Dağ (%)	Sıralama (Ağ.ort.)
Kısa vadeli banka kredisi	8	4	4	4	56	14,8	3
Orta vadeli banka kredisi	18	8	2	0	100	26,5	1
Grup şirket fon aktarımı	4	0	4	0	24	6,3	6
Yurtdışı borçlanma/kredi	2	0	0	0	8	2,1	8
Ticari borçlanma	4	6	4	2	44	11,6	4
Tahvil,finansman bon.ihracı	2	0	0	0	8	2,1	8
Sermaye artışı	14	4	4	0	76	20,1	2
Bünyede bırakılan fonlar	6	4	0	0	36	9,5	5
G.menkul/ iştirak satışları	0	6	0	0	18	4,8	7
Diğer, belirtiniz	2	0	0	0	8	2,1	8
Cevap vermeyen	4	32	46	58			

a) Bina, tesis ve araç gibi yeni bir sabit kıymet yatırımının finansmanı genellikle hangi kaynaktan sağlandığı ile ilgili soruya verilen cevaplardan; orta vadeli banka kredisi 1.sırada, sermaye artışı 2.sırada, kısa vadeli banka kredisi 3.sırada, ticari borçlanma ise 4. sırada yer almakta ve bunu 5.sırada bünyede bırakılan fonlar ile karşılandığı görülmektedir.

b) Döner varlıkların (işletme sermayesinin) finansmanı genellikle hangi kaynaktan sağlandığı ile ilgili soruya verilen cevaplardan ise; öncelikle sermaye artışına gidildiği ve ikinci sırada ise kısa vadeli banka kredisi ve ticari borçlanmaya başvurulduğu görülmektedir. 3. sırada orta vadeli banka kredisi, 4.sırada ise ticari borçlanma ve bunu sermaye artışı izlemektedir.

Tablo 12: Döner Varlık Yatırımların Finansman Kaynakları

Döner Varlık Yatırımların Finansman Kaynakları	1. F	2. F	3. F	Ağ. Top.	Dağ. (%)	Sıralama (ağ.ort)
Kısa vadeli banka kredisi	18	2	0	58	22,3	2
Orta vadeli banka kredisi	8	4	2	34	13,1	3
Grup şirket fon aktarımı	0	0	4	4	1,5	9
Yurtdışı borçlanma/kredi	4	0	4	16	6,2	6
Ticari borçlanma	6	4	4	30	11,5	4
Tahvil,finansman bono ihracı	4	0	0	12	4,6	7
Sermaye artışı	12	14	0	64	24,6	1
Bünyede bırakılan fonlar	4	4	0	20	7,7	5
G.menkul/ iştirak satışları	2	2	0	10	3,8	8
Diğer, belirtiniz	4	0	0	12	4,6	7
Cevap vermeyen	2	34	50			

3.3.3. KOBİ'lerin Finansman ve Kredi Sorunlarına Bakış Açıları

3.3.3.1. Finansman Sorunları

İşletmelerin %70'inde hala bir finansman sorunu vardır (64 KOBİ'nin 42'sinde).

KOBİ'lerin finansman sorununun kaynağı olarak 1.derecede %39,18 ile alacak tahsilindeki gecikmeler, %21,74 ile özkaynak yetersizliği, %17,39 ile maliyetlerdeki artışlar, %13,04 ile çalışma sermayesindeki artış ve %4,34 ile yatırımlar yer almaktadır. 2. derecede %44,5'i satış karlılığının düşüklüğünü, %22,2'si alacak tahsilindeki gecikmeler ile maliyetlerdeki artışlar ve %11,1'i ise yatırımlar olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 13: Finansman Sorununun Kaynağı.

Finansman Sorunun Kaynakları	1.F	D %	2.F	D %	Ağ. Top	D %	Sıralama
Kredi konusundaki güçlükler	2	4,34	0	0	4	3,6	6
Öz kaynak yetersizliği	10	21,74	0	0	20	18,2	2
Çalışma sermayesindeki artış	6	13,04	0	0	12	10,9	3
Alacak Tahsilindeki gecikmeler	18	39,13	4	22,2	40	36,4	1
Satış karlılığının düşüklüğü	0	0	8	44,5	8	7,3	4
Maliyetlerdeki artışlar	8	17,39	4	22,2	20	0,2	2
Yatırımlar	2	4,34	2	11,1	6	5,5	5
Diğerleri	0	0	0	0	0	0,0	7
Cevap vermeyen	18	0	46	0			

c) Finansman Sorununa Bakış Açısı

Ankete katılan şirketlere finansman sorununa bakış açısı “Kredi bulma güçlüğü” mü “Sermaye yetersizliği mi” olduğu sorulduğunda; %96,6 ile “Sermaye yetersizliği” en büyük finansman sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

3.3.3.2. Yabancı Kaynak Sağlamada Karşılaşılan Sorunlar

KOBİ'lere yabancı kaynak sağlamadaki karşılaşılan sorunları önem derecelerine göre sıralamaları istenmiş ve verilen cevaplara göre 1.derecede karşılaşılan sorunlar %50 ile bürokratik işlemlerin çokluğu, %31,8 ile faizlerin yüksekliği ve %18.2 ile teminat göstermedeki zorluklar olarak belirtilmiştir. 2. derecede karşılaşılan sorunlar olarak ise %75 ile teminat göstermedeki zorluklar ve %25 ile bürokratik işlemlerin çokluğu yer almaktadır.

Tablo 14: Yabancı Kaynak Sağlamada Karşılaşılan Sorunlar

Yabancı Kaynak Sağlamada Sorunlar	1. F	Dağ %	2. F	Dağ %	Ağ. Top	Dağ% ağ.or.	Sıralama (ağ.ort.)
Faizlerin yüksekliği	14	31,8	0	0	28	29,17	2
Teminat göstermedeki zorluklar	8	18,2	6	0,75	22	22,92	3
Kredi miktarının azlığı	0	0	0	0	0	0	0
Bürokratik işlemlerin çokluğu	22	50,0	2	0,25	46	47,91	1
Vade kısıtlılığı	0	0	0	0	0	0	0
Cevap Vermeyen	20		56				

3.3.3.3. Şirketin Halka Açılması

Anonim şirketlere sorulan, sermaye darlığını, belirli bir ölçüde azaltabilmek ve daha yeterli bir sermaye ile çalışabilmek için halka açılmayı düşünen şirket oranı %46,6'dır (30 A.Ş.'ye soruldu).

3.3.3.4. KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri

Tablo 15'da KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlara çözüm önerilerini önem derecelerine göre I.derecede %68.75 uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlanmalı, %18.75 küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi için yeni teşvikler getirilmeli, %9.38 ile kredi kullanımında teminat ve diğer formalitelerin en aza indirilmesi ve %3.12 işletmenin sermaye piyasasından yararlanması için düzenlemeler yapılmalı olarak yer olmaktadır.

II.derecede, %40 kredi kullanımında teminat ve diğer formalitelerin en aza indirilmesi, %30 küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi için yeni teşvikler getirilmeli, %20 ile işletmenin sermaye piyasasından yararlanması için düzenlemeler yapılmalı ve bankalar dışındaki diğer finans kurumlarından yararlanmak için gerekli düzenlemeler yapılmalı olarak çözüm önerileri sıralanmaktadır.

Tablo 15: KOBİ'lerin Finansal Sorunların Çözüm Önerileri

Finansal Sorunlara Çözüm Önerileri	1. F	Dağ. %	2. F	Dağ. %	3. F	Dağ. %	Ağ. Top	Dağ. %	Sıralama (ağ.ort.)
Uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlanmalı	44	68,75	0	0	0	0	132	53,66	1
KOBİ'lerin sermaye piyasasından yararlanması için düzenleme.	2	3,12	4	20,0	0	0	14	5,69	4
KOBİ'lerin gelişimi için yeni teşvikler getirilmeli	12	18,75	6	30,0	8	57,15	56	22,76	2
Teminat ve diğer formalite en az indirilmeli	6	9,38	8	40,0	4	28,57	38	15,45	3
Bankalar dışındaki finans kurumlarından yararlanmak için düzenlemeler	0	0	2	20,0	2	14,28	6	2,44	5

III.derecede ise, %57,15 küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi için yeni teşvikler getirilmeli, %28.57 kredi kullanımında teminat ve diğer formalitelerin en aza indirilmesi, %14.28 ile bankalar dışındaki diğer finans kurumlarından yararlanmak için gerekli düzenlemeler yapılmalı olarak yer almaktadır.

Sonuç Ve Öneriler

KOBİ'lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunları saptamak için yapılan anket sonuçları şu şekilde özetlenebilir:

- Anket yapılan KOBİ'ler %75'i küçük işletme olup, %61'inde finansman bölümü bulunmamaktadır. Finansman bölümü işletmelerin yaşamsal bir işlevidir. İşletmelerin %62'sinde finansal planlama yapılmaktadır. Planlamayı geçersiz kılan faktörler olarak ise politik istikrarsızlık, yüksek enflasyon, yüksek faiz ve içinde bulunulan ekonomik koşulların getirdiği döviz kuru, enflasyon ve faiz belirsizliği olarak ifade edilmiştir.

- KOBİ'ler kuruluş aşamasındaki sermaye kaynakları kendi özkaynaklarına dayanmakta ve şirketin mali yapısı ve fon kaynaklarının maliyeti finansman türünün seçiminde etkili olmaktadır. KOBİ'lerin %70'inin hala bir finansman sorunu bulunmakta ve bunun nedenleri ise alacak tahsilindeki gecikmeler, özkaynak yetersizliği, çalışma sermayesindeki artış olarak sıralanmaktadır.
- KOBİ'lerin yetersiz özsermaye ile çalışmaları nedeniyle riski yüksek ticari kredilerle sermaye gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Ancak Türkiye'de KOBİ'lere açılan kredi miktarının, toplam kredi hacmi içindeki payı son yıllarda gittikçe küçülmüştür. Alınan krediler yetersiz olup, fon ihtiyacının ancak %35'ini karşılayabilmektedir. Yüksek faiz, vadenin kısalığı ve kredi miktarının yetersizliği, KOBİ'leri özkaynak artırımına, stok azaltılmasına ve yatırımların azaltılmasına yöneltmiştir.
- Kredi temini sırasında formalitelerin ağırlığı, istenilen zamanda sağlanamaması ve teminat koşullarının ağırlığı nedeniyle KOBİ'ler zor duruma düşmektedir.
- Yabancı kaynak seçiminde maliyet, vade, miktar, kolaylık açısından banka kredisi tercih edilmektedir.

KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlara Öneriler;

- KOBİ'leri kredi sağlamada karşılaştıkları sorunlar, ihtiyaçları olmasına rağmen, yüksek faiz ve teminat koşulları nedeniyle kredi alamamaları ve finansman kurumlarının da uygun koşullarda ve düzeyde kredi verememeleri şeklinde iki yönlüdür. Bu amaçla ülkemizde KOBİ'lere tahsis edilen kredi miktarının artırılması ve şartlarının uygun duruma getirilmesi için bankacılık sisteminde yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Bazı teşvik ve muafiyetler sağlanarak KOBİ'lere uygun koşullarda finansal olanaklar sağlayan kurumların sayısı artırılabilir.
- Halk Bankasının KOBİ yatırım ve işletme kredilerini sağlayan bir banka olarak yeni düzenlemelerle, teminat koşulları kolaylaştırılmalı ve bürokrasisi azaltılmalıdır.

- Teminat koşullarının ağırlığı nedeniyle kredi alamayan işletmeler için Kredi Garanti Fonu uygulamalarına ağırlık verilmeli, ülke çapında yaygınlaştırılmalı ve kaynaklar arttırılmalıdır.
- Ülkemizde KOBİ'lerin sermaye piyasasından yararlanabilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu amaçla, KOBİ'ler örgütlenerek yatırım şirketi kurabilirler ve bu şirket aracılığı ile tahvil ve hisse senedi ihracı ile sermaye piyasasından yararlanabilirler.
- KOBİ'lerin araştırma ve geliştirme faaliyetleri için gereksinimleri olan fon ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve "Risk Sermayesi" kurumları tarafından desteklenebilmesini kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmelidir.
- Finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan KOBİ sahiplerine üniversite sanayii işbirliği ile finansal planlama, finansal denetim, işletme sermayesi, sermaye bütçelemesi, yatırımlar ve borç yönetimi konularında gerekli bilgiler sağlanmalı, finansal yönetim konusundaki eksikler eğitim yolu ile giderilmelidir.
- KOBİ'lerin daha kolay finansman sağlamasına yönelik finans kuruluşlarından ve yeni yatırım araçlarından yararlanmaları için gerekli hukuki yapı oluşturulmalıdır.

Kaynakça

Avrupa Birliği Bülteni (1996); EURO-Info, Mayıs, 88/EN, <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/AB3> .

BALAK, Sedat (1988); "Küçük Sanayiinin Yerleşim Sorunları", **Küçük Sanayiinin Sorunları Semineri**, İTO Yayını No:1998-34, İstanbul, ss. 24-32.

CANBAŞ, Serpil (1989); "Küçük ve Orta Sanayii İşletmelerinin Finansal Sorunları ve Türkiye'de ve Avrupa'da Küçük ve Orta Sanayi İşletmelerine Sağlanan Finansal Destekler", **3. Ulusal İşletmecilik Kongresi**, Kapodokya.

DİE (1997); **Türkiye İstatistik Yıllığı**.

DİE; www.die.gov.tr/istatistikler.htm

KOSGEB (1997); **Türkiye İmalat Sanayinde KOBİ Profili**, KOSGEB Yayını, Ankara.

MÜFTÜOĞLU (1997); **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, EGS Bank Yayınları, No:6, İstanbul.

SARIASLAN, Halil (1996); **Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, Ankara.

Tokat Sanayii ve Ticaret Odası İstatistik Verileri